Azərbaycanın təşəbbüsləri sülh gündəliyini irəli aparır

Geostrateji mövqedə yerləşən Cənubi Qafqaz hər zaman xarici güc dairələrinin marağında olub. Bu bölgədə daim münaqişə, müharibə olmasında maraqlı tərəflərin olduğu danılmazdır. Çünki sülh və sabitlik olmayan yeri təsir dairəsində saxlamaq, orada mövqelərini möhkəmləndirmək bəzi qüvvələr üçün daha asan olur.

Düz üç onillik boyu Qarabağ münaqişəsinin danışıqlar yolu ilə həllinin dalana dirənməsi də belə məkrli niyyətlərin region üçün ağır nəticəsi idi. Buna görə idi ki, nə bu münaqişənin həll edilməsi üçün missiyalandırılan ATƏT-in keçmiş Minsk qrupu, nə də digər qərəzli Qərb dairələri iki ölkə arasında konstruktiv dialoqa töhfə vermir, işğalçını beynəlxalq hüququn tələb və normalarına uyğun məsuliyyətə cəlb etməyi düşünmürdülər. Digər yandan münaqişənin hərb yolu ilə həllini mümkünsüz variant kimi təlqin etməyə çalışırdılar. Bu qeyri-müəyyən vəziyyət Azərbaycan ərazilərinin düz 30 il ərzində işğal altında qalmasına gətirib çıxardı.

Həmin dövr ərzində bölgədə gərginlik bitmədi, sülh istiqamətində bir arpa boyu belə yol alınmadı. Ta ki 44 günlük savaş nəticəsində Azərbaycan illərdir Qordi düyününə çevrilmiş Qarabağ münaqişəsinə birdəfəlik son qoyana qədər. Ölkəmiz Vətən müharibəsindəki parlaq zəfərlə həlli imkansız görünən işləri həyata keçirdi. Cənubi Qafqazda yeni reallıqlar formalaşdırdı, sülh üçün parlaq səhifələr açdı.

Qətiyyətli siyasətin nəticəsi

Vətən müharibəsindən dərhal sonra rəsmi Bakı barış üçün lazım olan əməli addımları atmağa başladı, iki ölkə arasında münasibətlərin yaxşılaşdırılması üçün İrəvana beynəlxalq hüququn normalarına cavab verən 5 prinsip təqdim etdi. Ancaq həmin vaxt Ermənistan sülh sazişinin mətninə "Dağlıq Qarabağ" məsələsini daxil etmək istəyirdi deyə, 2024-cü ilə qədər tərəflər arasında müsbət istiqamətdə irəliləyişlərə nail olunmadı. Prosesə qərəzli Qərb dairələrinin müdaxiləsi isə normallaşmadan daha çox münaqişənin yenidən qızışdırılmasına xidmət edirdi. Bu, destruktivlik nümayiş etdirən Fransanın nümunəsində də aydın müşahidə olunurdu.

Parisin siyasi təxribatı ucbatından Azərbaycanın 5 oktyabr 2023-cü ildə keçirilən Qranada görüşündə iştirakdan imtina etməsini hər kəs yaxşı xatırlayır. 2023-cü ildə Qarabağda keçirdiyi lokal xarakterli antiterror tədbirləri sayəsində suverenliyini təmin edən ölkəmiz erməni separatizminin kökünü kəsdi və Qərb dairələrinin regiona təsir gücünü yox elədi. Bununla iki ölkə arasında sülh üçün tarixi şans yarandı. Düzdür, bundan sonra da Ermənistan davamlı olaraq xarici himayədarlarından silah, siyasi dəstək alaraq revanşa həvəsləndirilirdi. Ancaq Azərbaycanın milli maraqlarının təmini istiqamətində yürütdüyü qətiyyətli siyasət Ermənistan üzərindən bölgəyə yerləşərək buranı müharibə ocağına çevirmək istəyən xarici təsir güclərinin planlarını pozdu, İrəvana sülhdən başqa çıxış yolu qoymadı.

Bakının dönməz və qətiyyətli siyasəti sayəsində Azərbaycan-Ermənistan normallaşma prosesi 2024-cü ilin əvvəlindən etibarən müsbət yönə istiqamət aldı. Əldə edilən uğurlardan biri Ermənistan və Azərbaycanın vasitəçilərə lüzum görmədən dialoqlara başlaması oldu və bunun sayəsində müəyyən razılaşmalar əldə edildi. Sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası prosesinə start verilməsi, sərhəd dirəklərinin quraşdırılmasına başlanılması, Qazax rayonunun kəndlərinin qaytarılması kimi əməli addımlar atıldı. Ardınca iki ölkə arasında sülh sazişi layihəsinin mətni ətrafında danışıqlar prosesi yekunlaşdı.

Bu ilin 10 iyul tarixində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Əbu-Dabi şəhərində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyanla görüşü siyasi əhəmiyyəti, sülhə verdiyi töhfəsi ilə yadda qaldı. Adıçəkilən görüşdə iki ölkə arasında sülh və normallaşma istiqamətində reallaşdırılacaq məsələlərlə bağlı müzakirələr aparıldı, razılaşmalar əldə edildi.

Mühüm nəticələri ilə diqqət çəkən Əbu-Dabi görüşü 8 avqust tarixli Vaşinqton zirvəsi üçün vacib təməl yaratdı.

Tələblər ləngidilmədən yerinə yetirilməlidir

Həmin tarixdə Amerika Birləşmiş Ştatlarının Prezidenti Donald Trampın iştirakı ilə Ermənistan-Azərbaycan arasında Birgə Bəyannamənin imzalanması, vacib razılaşmaların əldə edilməsi bölgədə de-fakto sülhün təmin olunması anlamına gəlir. Dövlət rəhbərlərinin iştirakı ilə Azərbaycan və Ermənistan XİN rəhbərləri tərəfindən "Azərbaycan Respublikası və Ermənistan Respublikası arasında sülhün və dövlətlərarası münasibətlərin təsis edilməsi haqqında Saziş" layihəsi paraflanıb. Vurğulayaq ki, sülh mətni hesab olunan bu sənəd Bakının irəli sürdüyü şərtlər əsasında hazırlanıb. Ağ Evdə Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) açılması ilə bağlı razılığın əldə olunması Cənubi Qafqaza inkişaf və əməkdaşlıq üçün parlaq gələcək vəd edir.

Avqustun 8-də Prezident İlham Əliyev Vaşinqtonda Azərbaycanın media nümayəndələrinə müsahibəsi zamanı bildirdi ki, bu nəqliyyat marşrutu - qısaltması TRIPP kimi səslənən "Trampın Beynəlxalq Sülh və Rifah Marşrutu" daha bir tarixi nailiyyət olacaq: "Amma yenə də daha əvvəl qeyd etdiyim kimi, vaxt itirməməliyik. Biz bu işlərlə mümkün qədər tez məşğul olmalıyıq. Birləşmiş Ştatlar bu marşrutu idarə edəcək və ümidvaram ki, regiondakı bütün xalqların xeyrinə bu əlaqə xətlərini qurmaq üçün həmin mühüm vəzifələri öz üzərinə götürəcək investorlar tapılacaq".

Məhz Azərbaycanın liderliyi ilə yürüdülən normallaşma prosesinin, sülh gündəliyinə sadiqliyinin nəticəsidir ki, Cənubi Qafqazda uzunmüddətli barış, inkişaf, qarşılıqlı əlaqələr və tərəqqi üçün şərait yaranıb. Onilliklər boyu adı münaqişə ocağı kimi hallanan, silah səsləri səngiməyən bölgə indi barış, əməkdaşlıq ünvanı kimi adından söz etdirir. İki ölkə arasında heç bir vasitəçiyə ehtiyac görülmədən dialoqların aparılması, razılaşmalar əldə edilməsi, etimad quruculuğu tədbirlərinin görülməsi vacib məqamlardır.

Normallaşmaya aparan yolda İrəvanın sülh gündəliyinin tələblərini necə və nə zaman yerinə yetirməsi də vacib əhəmiyyət daşıyır. Çünki Prezident İlham Əliyevin təbirincə desək, Ermənistanın yerinə yetirəcəyi ev tapşırıqları var.

Bunlardan birincisi Ermənistan konstitusiyasında ediləcək dəyişiklikdir. Məlumdur ki, 8 avqust tarixində Vaşinqtonda sülh müqaviləsinin imzalanmamasının yeganə səbəbi Ermənistan konstitusiyasının preambula hissəsində Azərbaycana qarşı ərazi iddialarının yer almasıdır. Konstitusiyada dəyişiklik ediləndən sonra sülh sazişinin imzalanması üçün heç bir manеə qalmayacaq. Buna görə də Ermənistan qəbul etdiyi sülh gündəliyinin tələblərini sözdə ifadə etdiyi kimi, əməldə də yerinə yetirməkdə yubanmamalıdır. Əks təqdirdə bu, Cənubi Qafqazda sülh prosesinin ləngiməsinə səbəb olar. Bu isə qətiyyən arzuolunan ssenari deyil və nəticəsi elə İrəvanın özü üçün pis olar. Çünki hərtərəfli böhran yaşayan Ermənistanın qurtuluş yolunun sülhdən keçməsi gerçəkliyi göz önündədir.

Yasəmən MUSAYEVA,
"Azərbaycan"